

STORTINGET

Innst. 410 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:92 S (2018–2019)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hadia Tajik, Arild Grande, Lise Christoffersen, Eigil Knutsen og Ingvild Kjerkol om bedre oversikt over lønns- og arbeidsvilkår

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen legge frem sak om å sikre tillitsvalgte i offentlige virksomheter som kjøper tjenester, innsyn i kontrakter og lønns- og arbeidsvilkår hos leverandøren i henhold til allmenngjøringsloven og forskrift.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å senke terskelverdiene for seriositetstiltak ved offentlige anbud, slik at flere anbud omfattes av seriositetsbestemmelser.
3. Stortinget ber regjeringen etablere effektive kontrolltiltak og krav overfor NUF-selskaper (Norsk avdeling av utenlandsk foretak) og mot kontraktørvirksomhet.
4. Stortinget ber regjeringen utarbeide en rapport om etablering av enkeltpersonforetak blant arbeidsinnvandrere og gjeninnføre antikontraktørklausulen i forskrift om offentlige anbud.
5. Stortinget ber regjeringen innføre et register over utenlandske tjenesteytere i Norge etter modell av det danske RUT-registeret.»

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ruth Grung, Cecilie Myrseth, Nils Kristen Sandtrøen og Terje Aasland, fra Høyre, Margunn Ebbesen, Linda C. Hofstad Helleland, Kårstein Eidem Løvaas og Tom-Christer Nilsen, fra Fremskrittspartiet, Morten Ørsal Johansen og Bengt Rune Strifeldt, fra Senterpartiet, Geir Adelsten Iversen og lederen Geir Pollestad, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, fra Venstre, André N. Skjelstad, og fra Kristelig Folkeparti, Steinar Reiten, viser til Dokument 8:92 S (2018–2019) om bedre oversikt med lønns- og arbeidsvilkår samt at det fremmes fem forslag.

Komiteen er opptatt av at det føres en politikk som bygger opp under at flest mulig har hele, faste stillinger med gode og trygge lønns- og arbeidsvilkår. Komiteen viser til at for å redusere bruken av avtaleformer uten forutsigbarhet for arbeid og lønn, særlig i bemanningsbransjen, er det med virkning fra januar 2019 blant annet innført en definisjon av fast ansettelse i arbeidsmiljøloven. Adgangen til innleie ble også strammet inn.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Stortinget i 2018 vedtok å stramme inn innleiereglene mot daværende regjeringspartiers stemmer. Disse medlemmer viser samtidig til at regjeringen ikke har fulgt opp Stortingets vedtak om å sikre en kontrollfunksjon, til tross for at disse reglene trådte i kraft 1. januar 2019. Dette viser regjeringens svake innsats for et seriøst arbeidsliv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til side 19 i Meld. St. 12 (2018–2019), Anmodnings- og utredningsvedtak i stortings-sesjonen 2017–2018, der Arbeids- og sosialdepartementet skriver følgende i brev av 15. januar 2019 om oppfølging av vedtak nr. 821 av 4. juni 2018:

«I Prop. 1 S (2018–2019) for Arbeids- og sosialdepartementet fremgår følgende om Arbeids- og sosialdepartementets oppfølging: 'Vedtaket ble truffet ved behandling av Prop. 73 L (2017–2018), Innst. 355 L (2017–2018), Lovvedtak 69 (2017–2018). Departementet har igangsatt et arbeid med å utrede tiltak for bedre kontroll og håndheving for å redusere ulovlig innleie, slik det også ble varslet i Prop. 73 L (2017–2018). Regjeringen vil komme tilbake Stortinget på egnet måte når arbeidet er ferdigstilt.»

Flertallet, viser også til at regjeringen og partene i arbeidslivet de siste årene har arbeidet aktivt og bredt for å bekjempe arbeidslivskriminalitet gjennom tre ulike strategier. Oppfølging av offentlige anskaffelser er en viktig del av dette arbeidet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at de fleste arbeidstakere i Norge har en god arbeidshverdag, men det er samtidig en foruroligende tendens at en for stor del av arbeidslivet preges av useriøsitet. En for stor del av arbeidslivet baseres på innleie av arbeidskraft og midlertidige stillinger. Disse medlemmer viser til viktigheten av en langt kraftigere politikk mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet og for et arbeidsliv hvor flest mulig får hele, faste stillinger med betaling og arbeidsvilkår i tråd med norske lønns- og arbeidsvilkår. Eksempelvis peker LOs strategi mot arbeidslivskriminalitet på en rekke tiltak regjeringen ikke har gjennomført, hvorav flere fremmes av forslagsstillerne.

Komiteen mener det offentlige gjennom sine anskaffelser må gå foran i arbeidet med å fremme et seriøst arbeidsliv. Et viktig element i dette er å gjøre det enklere å finne frem til og å velge seriøse leverandører.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at det allerede finnes regler om innsynsrett for tillitsvalgte på de allmenngjorte områdene, og at dette innebærer at tillitsvalgte i hovedleverandørs virksomhet kan kreve at virksomheten dokumenterer at lønns- og arbeidsvilkår hos underleverandører er i samsvar med gjeldende allmenngjøringsforskrift. Det er Arbeidstilsynet som fører tilsyn med at krav til lønns- og arbeidsvilkår i allmenngjøringsforskrift overholdes.

Flertallet viser til at tillitsvalgte i offentlige virksomheter ikke har generell innsynsrett i lønns- og arbeidsvilkårene hos leverandører av tjenester i henhold til offentlige kontrakter. På dette området er forskrift om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter sentral, hvor offentlige oppdragsgivere pålegges å stille krav til arbeidsvilkårene hos leverandørene og føre nødvendig kontroll. Flertallet mener innsynsrett i lønns- og arbeidsvilkår kan fremstå som et inngripende tiltak overfor leverandørene, noe som tilsier at regler om innsynsrett må ha et tydelig avgrenset virkeområde, både med hensyn til kretsen av tillitsvalgte som skal ha innsynsrett, og hvordan opplysningene skal kunne innhentes og brukes. I tillegg reiser innsynsrett problemstillinger knyttet til arbeidstakernes personvern som må vurderes grundig.

Flertallet viser forøvrig til at regjeringen har lagt frem Meld. St. 22 (2018–2019) Smartere innkjøp – effektive og profesjonelle offentlige anskaffelser. Denne stortingsmeldingen inneholder tiltak knyttet til forskrift om lønns- og arbeidsvilkår.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at tillitsvalgte har innsyn ved innleie av arbeidskraft gjennom bemanningsbyråer, men at de mangler slikt innsyn ved kjøp av tjenester. En rekke saker de siste årene viser et betydelig innslag av innleie og kjøp av tjenester også innenfor offentlig velferd, noe som har lagt press på arbeidstakernes lønns- og arbeidsvilkår. Disse medlemmer mener det er viktig å sikre en slik innsynsrett for å avdekke kritikkverdige forhold så raskt som mulig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Meld. St. 22 (2018–2019) og at disse medlemmer vil fremme følgende forslag i innstillingen til stortingsmeldingen:

«Stortinget ber regjeringen legge frem sak om å sikre tillitsvalgte i offentlige virksomheter som kjøper tjenester, innsyn i kontrakter og lønns- og arbeidsvilkår hos leverandøren i henhold til allmenngjøringsloven og forskrift.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at store deler av anskaffelsesregelverket er en gjennomføring av EU-direktiver, som inneholder flere ulike terskelverdier, og at det ligger et stort forenklingperspektiv i å begrense antallet for å gjøre regelverket enklere og mer oversiktlig. Flertallet mener den nasjonale terskelverdien og EØS-terskelverdiene er godt innarbeidet i anskaffelsesmiljøet, og at det er godt kjent at en rekke regler og plikter slår inn ved disse tersklene. Flertallet mener det er en stor fordel at seriøsitetsbestemmelsene, i anskaffelsesforskrif-

ten og i tilhørende forskrifter er knyttet opp mot eksisterende terskelverdier. Dersom seriositetsbestemmelsene skulle komme til anvendelse uavhengig av når prosedyrereglene i anskaffelsesregelverket gjelder, ville det ha redusert effekten av de forenklingstiltakene som regjeringen har gjennomført, og økt ressursbruken for de små anskaffelsene.

Flertallet mener at krav i offentlige kontrakter må stå i forhold til kontraktens verdi og varighet. Dette gjelder også for seriositetsbestemmelsene og er særlig relevant ved krav til bruk av lærlinger i offentlige kontrakter. Kontraktens størrelse må forsvare de kostnadene leverandøren påtar seg ved å knytte til seg en lærling. De norske reglene gjelder for anskaffelser over 1,3 mill. kroner for statlige oppdragsgivere og 2 mill. kroner for andre oppdragsgivere, forutsatt at kontrakten har en varighet på minst 3 måneder. Det vil være uforholdsmessig tyngende å stille krav om bruk av lærlinger også ved anskaffelser under de fastsatte terskelverdiene og på kortere kontrakter. Kravet kan også virke konkurransebegrensende og gjøre det vanskeligere for små bedrifter å konkurrere om disse kontraktene. Flertallet viser til at regjeringen vil evaluere hevingen av nasjonal terskelverdi samt evaluere plikten til å stille krav om lærlinger i offentlige kontrakter. For at evalueringene skal kunne bygge på konkrete erfaringer, er det viktig at regelverket får virke i tilstrekkelig tid før evalueringene settes i gang.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener flere offentlige anbud bør omfattes av seriositetskrav, og viser også til NHOs høringsuttalelse, hvor det trekkes frem at en senking av terskelverdiene vil gi «økt kraft til arbeidet mot arbeidslivskriminalitet».

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Meld. St. 22 (2018–2019) og at disse medlemmer vil fremme følgende forslag i innstillingen til stortingsmeldingen:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å senke terskelverdiene for seriositetstiltak ved offentlige anbud, slik at flere anbud omfattes av seriositetsbestemmelser.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at antall NUF-selskaper i Norge er mer enn halvert siden 2010. Flertallet viser til at arbeidsmiljølovgivningen gjelder fullt ut for NUF-selskaper som har arbeidstakere som arbeider i Norge, og at Arbeidstilsynet fører tilsyn med disse selskapers virksomhet.

Flertallet viser til at Fafo har gjennomført en kartlegging av utviklingen i bruken av ulike tilknytningsformer i arbeidslivet, og at denne viser små endringer i omfanget av selvstendig næringsdrivende.

Flertallet viser videre til at regjeringen er opptatt av å følge utviklingen på disse områdene og har tildelt Institutt for samfunnsforskning et bredt anlagt forskningsprosjekt om tilknytningsformer, som vil pågå fram til 2022.

Flertallet viser til at regelen om antikontraktørklausuler var en bestemmelse i det tidligere regelverket for offentlige anskaffelser som ga oppdragsgiver mulighet til å stille krav som begrenset bruken av organisasjonsformen enkeltpersonforetak. Denne regelen ble ikke videreført i nytt regelverk, blant annet fordi den kan være i strid med EØS-regelverket, da den setter begrensninger utelukkende for én type organisasjonsform. Flertallet viser til at selv om den tidligere antikontraktørklausulen ikke er videreført, er det innført nye bestemmelser om bruk av underleverandører som langt på vei ivaretar de samme hensynene. Blant annet angir forskriften at oppdragsgiver ved noen typer anskaffelser kan stille krav om at bestemte kritiske oppgaver skal utføres av leverandøren selv, i tillegg til nye vedtatte bestemmelser som pålegger offentlige oppdragsgivere å begrense antall ledd i leverandørkjeden i nærmere definerte anskaffelser.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil motvirke kontraktørvirksomhet og bruk av enkeltmannsforetak til å omgå regler i arbeidsmiljøloven.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til forslagsstillernes forslag om å gjeninnføre antikontraktørklausulen i forskrift om offentlige anskaffelser og at disse medlemmer vil fremme følgende forslag i innstillingen til Meld. St. 22 (2018–2019):

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre antikontraktørklausulen i forskrift om offentlige anskaffelser.»

Disse medlemmer viser til at selv om antallet NUF-selskaper er redusert, fremkommer det av statsrådets brev med uttalelse til representantforslaget at det er nærmere 7 500 slike foretak i Foretaksregisteret.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere effektive kontrolltiltak og krav overfor NUF-selskaper (Norsk avdeling av utenlandsk foretak) og mot kontraktørvirksomhet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Norge er en del av et felles europeisk samarbeid, og at mange mennesker fra EØS-området arbeider i Norge. Regjeringen har i skriftlig svar til Stortinget, jf. Dokument 15:739 (2018–2019) og Dokument 15:842 (2018–2019), ikke kunnet fremlegge

god oversikt over hvilke selskaper som formidler arbeidskraft og tjenester i Norge, og på hvilket grunnlag mange EØS-borgere jobber. Disse medlemmer viser samtidig til at det i Danmark er innført et RUT-register for å holde bedre oversikt over selskaper som utfører arbeid i landet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en rapport om etablering av enkeltpersonforetak blant arbeidsinnvandrere.»

«Stortinget ber regjeringen innføre et register over utenlandske tjenesteytere i Norge etter modell av det danske RUT-registeret.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at Europakommisjonen høsten 2018 åpnet sak mot Danmark vedrørende deres RUT-register. Etter Kommisjonens oppfatning er kravene for restriktive sett hen til EUs regler om fri bevegelse for tjenester, herunder EU-traktaten artikkel 56 (EØS-avtalens artikkel 36) og tjenstedirektivet. I et åpningsbrev fra november i fjor ba derfor Kommisjonen om at Danmark forklarer årsaken til den restriktive lovgivningen på området. I et svarbrev til kommisjonen skriver den danske regjeringen at den ikke er enig i Kommisjonens vurdering av at kravene om at utenlandske selvstendige tjenesteytere skal informere om sine tjenesteaktiviteter i et såkalt «RUT-register», er for restriktive. Det er nå opp til Kommisjonen om den går i dialog med danske myndigheter, eller om de velger å fortsette traktatbruddsproseduren. Det neste trinnet i en slik prosedyre er en begrunnet uttalelse, før EUs domstolsapparat er siste trinn.

Flertallet viser videre til at Arbeids- og sosialdepartementet i brev til næringskomiteen datert 29. mars 2019 gir følgende vurdering av forslag nr. 5 i Dokument 8:92 (2018–2019):

«Vi har allerede et register over utenlandske tjenesteytere på oppdrag i Norge. Skatteforvaltningsloven § 7-6 gir regler om rapportering av utenlandske oppdragstakere og arbeidstakere til norske skattemyndigheter. Reglene skal oppfylle skattemessige formål, og det er skattemessige hensyn som ligger til grunn for vurderingen av hvilke opplysninger som skal gis. Det dreier seg imidlertid langt på vei om den samme type opplysninger som det danske RUT-registeret inneholder og som også Arbeidstilsynet vil kunne nyttiggjøre seg av. Arbeids- og sosialdepartementet ser derfor, i samarbeid med Finansdepartementet, nærmere på om relevante opplysninger som kommer inn via denne ordningen kan viderefremmes til Arbeidstilsynet. I desember 2018 kom EFTAs overvåkinsorgan med en grunnlagt uttalelse om skattemyndighetenes registreringsordning. Det videre arbeid

med registeret må sees i sammenheng med oppfølgingen av dette.»

Flertallet slutter seg til de vurderingene som framkommer i departementets brev til næringskomiteen. Flertallet mener at det også i lys av den pågående prosessen mellom Danmark og Europakommisjonen om det danske RUT-registeret er klokt å avvente de vurderingene som Arbeids- og sosialdepartementet nå gjør i samarbeid med Finansdepartementet om hvorvidt opplysninger som hentes inn med hjemmel i skatteforvaltningsloven § 7-6, kan viderefremmes til Arbeidstilsynet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at det er det offentlige, supplert av ideelle krefter, som skal stå for velferden i Norge. Disse medlemmer er bekymret for at når private skal tjene penger på velferd, går dette ofte utover arbeidsvilkår, lønn og pensjon for de ansatte. Så lenge det åpnes for innkjøp av velferdstjenester fra kommersielle tilbydere, bør dette reguleres best mulig for å sikre seriøse arbeidsvilkår samt at de offentlige midlene går til gode velferdstjenester for folk, og ikke til profit.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener fellesskapets velferdstjenester i stor grad bør uføres av offentlige og ideelle aktører, men at det fortsatt vil være behov for noe innkjøp av tjenester også fra private tilbydere.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter i all hovedsak intensjonene i forslagene som er fremmet. Disse medlemmer viser til Meld. St. 22 (2018–2019). Behandlingen av stortingsmeldingen gir rom for en helhetlig vurdering av de fremsatte forslagene og andre tiltak der hensynet til effektivitet, seriositet, avbyråkratisering og norske arbeidsplasser kan vurderes samlet. Det offentlige må etter disse medlemmers syn bruke offentlige anskaffelser til å gå i front for å sikre et ryddig arbeidsliv med gode lønns- og arbeidsvilkår for alle.

Uttalelse fra arbeids- og sosialkomiteen

Næringskomiteen sendte 14. mai 2019 utkast til innstilling til arbeids- og sosialkomiteen til uttalelse. Arbeids- og sosialkomiteen uttaler følgende i brev av 21. mai 2019:

«Arbeids- og sosialkomiteens medlemmer slutter seg til næringskomiteens utkast til innstilling til Representantforslag 92 S (2018–2019) og har ingen øvrige merknader.»

Forslag fra mindretall**Forslag fra Arbeiderpartiet:***Forslag 1*

Stortinget ber regjeringen etablere effektive kontrolltiltak og krav overfor NUF-selskaper (Norsk avdeling av utenlandsk foretak) og mot kontraktørvirksomhet.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utarbeide en rapport om etablering av enkeltpersonforetak blant arbeidsinnvandrere.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen innføre et register over utenlandske tjenesteytere i Norge etter modell av det danske RUT-registeret.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:92 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hadia Tajik, Arild Grande, Lise Christoffersen, Eigil Knutsen og Ingvild Kjerkol om bedre oversikt over lønns- og arbeidsvilkår – vedtas ikke.

Oslo, i næringskomiteen, den 11. juni 2019

Geir Pollestad

leder

Steinar Reiten

ordfører

